تکنولوژی و مدیریت یادگیری

حميدرضا غلامرضايي، كارشناس ارشد تكنولوژي آموزشي سميرا نجارصادقي، كارشناس ارشدمترجمي زبان انگليسي

اغلب مردم تصور می کنند بیشـــترین یادگیری در دانش آموزان زمانی اســت که جدی و آرام روی نیمکتهای خود نشستهاند و کمترین فعالیت را دارند. این طرز فکر را می توان در نیمکتهایی دید که روبهروی تخته سیاهی پر از یادداشت، چیده شدهاند. افرادی با این دیدگاه هر کاری که دانش آموزان را سرگرم و درگیر کند، اضافی میخوانند و از معلمانی که در آموزش خود ایجاد لذت یادگیری می کنند انتقاد می کنند.

متأسفانه این طرز فکر تأثیری وارونه بر یادگیری و روش تدریس خواهد داشت. احساس میشود که در آموزش جدید باید توجه بیشتری به لذت یادگیری شود. از این رو مقالهٔ حاضر به معرفی روشهایی برای ایجاد لذت یادگیری میپردازد.

کلیدواژهها: لذت یادگیری، روش تدریس، نحوهٔ ارزیابی، جذابیت فضای کلاس، کتابخوانی

معلمان همان طور که روشهای تدریس متفاوت را تجربه می کنند، بهتر است تدریس را نیز به فرایند و تجربهای لذت بخش و مفرح تبدیل نمایند. تنها بدین شکل است که هر روز صبح هنگام وارد شدن به کلاس درس، میدانند که فرصتی طلایی منتظر آنها و دانش آموزانشان است و می توانند لذت درس، مدرسه و یادگیری را تجربه کنند.

از آنجا که «نگرانی و اضطراب» از جمله موانع یادگیری هستند، بنابراین هنگامی که معلم بتواند در

کنار تدریس خود، برای کاهش دادن استرس و اضطراب از تکنیک بازی، شوخی و تفریح استفاده کند، آن گاه دانشآموز می تواند با خیال راحت، آسوده و فراغبال به یادگیری بیردازد.

همچنین، معلمان می توانند از طنز یا شوخی برای كاهش مقاومت شاگردان خود استفاده كنند. البته شوخي و خنده، تا حد زیادی، به ارتباط شما با دانش آموزان بستگی دارد. در برخی مواقع، رابطهٔ شما در نقش معلم یا شاگردانتان بر مشارکت آنها در کلاس درس و افزایش یادگیری آنها تأثیر می گذارد. اگر دانش آموزان شـما را

دوست داشته باشند، احتمال مشارکت آنها در کلاس و اینکه از شما چیزی بیاموزند بسیار بیشتر میشود، زیرا شوخی کردن و استفاده از طنز کوتاهترین راه ارتباطی میان دو نفر است.

در ادامه، تجربيات چند معلم بيان شده است. مطالعهٔ این تجربیات به شما کمک میکند تفریح و سرگرمی را هم وارد روند آموزش خود کنید و در نهایت نتیجهٔ بهتری به دست آورید:

با استفاده از ایدههای ارائه شده در این متن، شما نیز می توانید لذت یادگیری را در فراگیرندگان خود تا چند برابر افزایش دهید.

از رنگ، تصویر و موسیقی استفاده کنید

رنگ، تصویر و موسیقی لذت و تفریح را بیشتر می کند و به روند یادگیری نیز سرعت می بخشد. برخی از معلمان در کلاسهای خود از برخی تکنیکهای گرافیکی بهره می گیرند کـه در آنها از تصویر، رنگ و کلمات استفاده شده است. معلمی در این باره می گوید: «تجربیات سالیان بسیار به من یاد داده است که تکنیکهای گرافیکی ارزش جلسات آموزشی و مکالمات را بالاتر مى برند».

از استعاره و تمثیل استفاده کنید

استفاده از استعاره و تمثيل راهي بسيار خوب و سرگرم کننده برای توضیح دادن مطالب و فهماندن آنها به شاگردان است. مدرسی می گوید: «من در شرکتی درس میدادم که در مدتی کوتاه تغییرات بسیاری را از سر گذرانده بود. به همین دلیل، از شاگردانم خواستم برای توضیحدادن احساسات خود دربارهی آن تغییر، از یک تصویر استفاده کنند. یک گروه گفت: «این تغییر مثل این است که در موج گرفتار شدهای و بالا و پایین مي پرى!» گــروه ديگر گفت: «اين تغيير به اين ميماند که انسان در یک مزرعهٔ ذرت گم شده باشد. نه نقطهٔ شروعت را میبینی و نه میدانی چگونه باید از آنجا بیرون

لذتبردن از کلاس درس

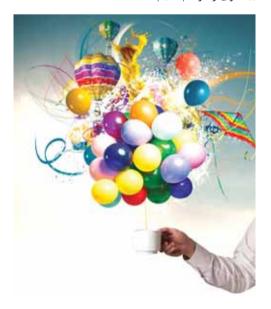
اگر از دانشآموزان بخواهید فهرستی تهیه کنند و با نوشتن چندین صفت «مدرسه» را توصیف کنند، بعیداست «شادی» را در فهرست آنها ببینید. قلب و ذهن کودکان و نوجوانان در برابر شگفتیهای یادگیری و پیچیدگیهای شگفتانگیز زندگی، به شکل گستردهای، گشوده است، اما بهطور معمول، در بیشتر مدارس اقداماتی صورت می گیرد که این احساس به تجربهای تلخ و غمگین تبدیل می شود.

در این حالت، مـدارس و معلمان چگونه می توانند شادی را به فرایند تحصیلات رسمی کودکان وارد کنند؟ به طور معمول، کودکان شـش تا هفت سـاعت از روز و نزدیک به نه ماه از سال را در مدرسه می گذرانند. در محاسبهای دقیق تر، در طول سال تحصیلی، آنها بیشترین ساعات خود را با معلمانشان می گذرانند، نه والدین خود! اتفاقاتی که در مدرسه رخ می دهند، تا پایان عمر تأثیری طولانی مدت و عمیق بر ذهنیت کلی کودک در یادگیری خواهد گذاشت.

اكنون ببينيم هدف از مدرسه رفتن چيست؟ ما با اين کار می خواهیم چه تمایلاتی را دربارهٔ یادگیری، خواندن، مدرسه، جهان و حتى خودمان پـرورش دهيم؟ حتى مى توانيد اين ســؤال را از كودك يا نوجوان بپرسيد كه: «چرا به مدرسه میروی؟» بیشک در پاسخ آنها حرفی از شادی نمیشنوید.

طبق تعریف فرهنگ لغت، شادی به معنای «حسکردن شادی یا لذتی بزرگ است که از امری خوب یا رضایتبخش حاصل میشود». بیشک مدارس می توانند بخشی از آن را بسازند. در اصل، شادی و یادگیری باید شامل محتوای درسی شود. در واقع، بخشی از بزرگترین شادیهای ما به یادگیری مربوط است، اما متأسفانه امروزه بســـیاری از یادگیریهای شادیآور در بیرون از مدرسه رخ می دهند.

ما مربى، مسئول آموزش و الهامبخش تمامى وجود کودک، اعم از ذهن، قلب و روح او هستیم. بنابراین، با تمرکز بـر **نکات زیر** میتوانیم به کودکان کمک کنیم شادی بیشــتری را در رفتن به مدرسه تجربه کنند. ما می توانیم با کار کردن بر درونیات دانش آموز، شادی بیشتری را فراهم کنیم.

همکاری با دیگر دانش آموزان و دوستان و علاقهٔ واقعى معلم به آنها،مقدماتی براي تجربة لذت یادگیریهستند

لذت یادگیری در شرايطي شكوفا مىشود كه وظيفة محول شده وتوان انجام دادن آن همسوباشند.

..... شادی<mark>ا</mark>.....

بهبود روند یادگیری

«چرا افراد یاد می گیرند؟» منظورمان تنها آموزش در محیط مدرسـه نیسـت، بلکه یادگیری به عنوان بخشی از زندگی است.

ما یاد می گیریم، زیرا یاد گیری برایمان لذت بخش است. در بیشــتر مواقع، این گونه یادگیری (و البته نه همیشه) از درون برانگیخته می شود و نیازی نیست نیرو یا اجباری از بیرون به فرد وارد شود. از سوی دیگر، در بیشتر مواقع، ما مشکلات ممکن در مسیر این یادگیری را درنظر نمی گیریم. زیرا بیشتر اوقات ما از پیش به چالشهای موجود در مسیر یادگیری آگاهیم و تمایل داریم آنها را بخشی طبیعی از فرایند یادگیری خود بدانیم. به این ترتیب، برای مقابله با خطرات آمادگی بیشتری داریم. برخی افراد عاشق كسب اطلاعات دربارهي اتومبيلها هستند، برخي دیگر عاشق یادگیری دربارهی تاریخاند و برخی هم دوست دارند دربارهٔ چگونه شنا کردن اطلاعاتی کسب کننــد. در مجموع، این آموختهها به آنها احسـاس

اگـر میخواهیـم دانشآمـوز مدرسـه و روند یادگیری را کاری لذتبخش در نظر بگیرد، باید دربارهٔ نحوهٔ آموزش و مفاد آموزشی تجدیدنظر کنیم. ما با کمککــردن به دانشآموزان برای یافتن شادی در یادگیری می توانیم فرایند یادگیری را بهبود بخشيم.

.....<mark>شادی۲</mark>

دادن حق انتخاب به فراگیرندگان

در دنیای خارج از مدرسه، کودکان برای دنبال کردن علاقههای خود آزادند و این کار را با ذوق و شـوق انجام مي دهند. أنها يـاد مي گيرند چگونه والیبال بازی کنند یا موزیک مورد علاقهشان را بنوازند. اما در طول چند ساعتی که در مدرسه هستند، تا چـه اندازه در یادگیری خود اختیار دارند؟ عملا هیچ! جای تعجب ندارد که علاقهشان در یادگیری پراکنده است و معلمان هم مداوم از بیانگیز گی دانش آموزان شكايت دارند.

به طــور معمول، ایجـاد لذت در رونــد یادگیری نیازمند دادن برخی اختیارات به یادگیرنده است. دانشآمــوزان به اشــکال گوناگــون میتوانند در امر یادگیریشان در مدرسـه اختیار داشته باشند. آنها مى توانند كتابهاى مورد علاقهشان را با خوانش مستقل خود انتخاب كنند. در زمينهٔ واحدهايي در

رياضي، علوم، هنر و مطالعات اجتماعي، آنها مي توانند موضوع فرعی خاصی را برای مطالعه انتخاب کنند و سپس در مقام «کارشـناس» آموختههای خود را در کلاس به اشتراک بگذارند.

برخيى معلمان طرفدار أن هستند كه هر روز، یک ساعت را به دانش آموزان اختصاص دهند تا آنها با انتخاب و سليقهٔ خود، موضوع مورد علاقهشان را بخوانند؛ موضوعی که به آن «اکتشافی» می گویند. ساعت اکتشافی می تواند به دانش آموزان یاد دهد که مدرســه هم مکانی برای پــرورش کنجکاوی، محرکی برای پرسیدن سؤال و کمککنندهای برای یافتن لذت در امر یادگیری است.

..... شادی۳....

اجازهٔ خلق چیزهای تازه به فراگیرندگان

همه دوست دارند چیزهایی بسازند. کنترلداشتن بر روند اجرای کار و استفاده از ذهن و دستها برای ساخت ابزاری جدید، حسی فوقالعاده از پشتکار را در فرد ایجاد می کند. به ثمر رساندن یک ایدهٔ نوین بسیار غرور آفرین و لذت بخش است. این کار به دانش آموز قدرت میدهد و تشویقش میکند. همچنین، به او کمک می کند قدردان ساخت پدیدهای نوین از هیچ

دانشآموزان می توانند در طول برنامهٔ درسی ابزار و وسایل بسیاری را پدید آورند. معلم و مدرسه باید برای تحقق ایدهها و خلاقیت دانشآموز در زندگی به او کمک کنند.

.....<mark>شادی۴</mark>.....

عرضه و نمایش کار فراگیرندگان

مـدارس و کلاسهـای درس ما باید سرشـار از کارهای اصیل و فوقالعادهٔ دانشآموزان باشــند. فضای مدرسهای که خالی از کار دانشآموزان است، محیطی کسل کننده را ایجاد می کند. «دیوارهای کلاس درس باید با آدم حرف بزنند. آنها باید طوری باشند که بگویند در طول روزهای مدرسـه دقیقـاً چه اتفاقاتی میافتد. دانش آموزان با مشاهدهٔ کارهای خودشان و اینکـه دیگران چه نظری میدهند، احسـاس خوبی خواهند داشت.»

..... شادی۵ شادی۵ شادی

جذاب كردن فضاى مدرسه

چـرا باید کلاسهـای درس واقعا شـبیه کلاس درس باشند؟ با میزهای ردیفی چیدهشده یا بهصورت

ایجاد تعادل میان تواناییهای یادگیرنده و وظيفةمدنظر، عاملی ضروری در بهرهمندی از لذت یادگیری است

گروهیی، آن هم با یک تختهسیاه یا وایتبورد در جلوی کلاس؟! کلاسے را تجسم کنید که بیشتر شبیه یک اتاق خانوادگی است. یک فرش بزرگ دارد با کتابخانهای طبقهبندی شده از بهترینهای ادبیات کودکان و نوجوانان، صندلیهای پارچهای (راحتی)، بالـش، پردههای رنگـے، پارچهٔ آویزانشـده به دور چراغهای سقفی و لامپهای پخش شده در کلاس

چیست که لابی را با گل و گیاه پر کنیم؟! یا چرا دیوار بزرگی را در اختیار بچهها قرار ندهیم تا روی آن نقاشی دیواری بکشند؟! یک نقاشی دیواری رنگارنگ می تواند راهرو یا ورودی بی روحی را به منظرهای پرجنب وجوش و بانشاط بدل کند. مدارس می توانند فضای بیرون را به باغچه، پارک مجسمهسازی، مسیر پیادهروی و مکانی آرام برای مطالعه تبدیل کنند.

اما چرا ما این کار را انجام نمی دهیم؟! نظر شـما

.....<mark>۷مادی ۷</mark>

مطالعه کتابهای خوب به همراه فراگیرندگان

اســـتراحت هســـتند. هوای تازه، درختان و روز آفتابی

می تواند برای روح انسان معجزه کند. تعامل با طبیعت

استراحتدادن به آنهاست. بچهها می گویند: «زنگ تفریے، زمان مورد علاقهٔ ما در مدرسیه است». اما

متأسفانه، زنگ تفریح بهندرت مورد توجه قرار می گیرد.

یا با افراد سرشناس ملاقات داشته باشند. برای

دانش آموزان لذت بخش است که زیر درختی بنشینند

و کتاب بخوانند. یا دایرهوار روی چمنها، بنشینند و با

هم صحبت کنند. بیشتر دورههای آموزشی ما میتواند بهصورت مستقیم در فضای بیرون تشکیل شود.»

معلمی می گوید: «اغلب اوقات دانش آموزانم را از کلاس بیرون میبرم تا مطالعه کنند، بنویسند

سادهترین روش برای بیرونبردن دانش آموزان

لذت منحصربهفردی را ایجاد می کند.

همه عاشق داستان خوب هستند. ما اکنون در عصر شــگفتانگیز ادبیات کودک و نوجوان زندگی می کنیم. دانشآموزان را در فرهنگ کتابهای خوب غرق و اطراف آنها را از شادی لبریز کنید.

البته اگر میخواهیم در مدارسـمان شادی داشته باشــيم، گاهي اوقات دانشآمــوزان بايد كتابهايي را بخوانند که زیاد هم جدی نیستند. ما باید گاهی اوقات به دانشآموزان اجازه بدهیم یا حتی تشویقشان کنیم

......<mark>شادی۶</mark>.....

استفاده از فضای بیرون از کلاس درس

بهتر است دانش آموزان بخشی از ساعتهای روز را بیرون از کلاس باشند. ما بزرگسالان بهخوبی می دانیــم که تا چه اندازه در طول روز کاری دوسـت داریم فرصتی پیدا کنیم و بیرون برویم. همین مسئله دربارهٔ دانشآموزان و معلمان نیز صدق می کند. آنها برای آنکه تمام طول روز را در مدرسه بمانند، نیازمند

کتابهای متفاوتی بخوانند؛ کتابهایی که فقط و فقط برای لذتبردن هستند. ما باید دانش آموزان را تشویق کنیم داستانهای هیجانانگیز بخوانند؛ رمانهای احساسی، کتابهای پرماجرا، داستانهایی دربارهٔ انــواع ورزشها، حیوانات و فرهنــگ عامه، رمانهای مصوّر یا کتابهای غیرداستانی مورد علاقهشان را. بیشک با این روش شادی بیشتری در مدرسه جریان

.....<mark>شادی۸</mark>..... قائل شدن اهمیت بیشتر برای کلاسهای ورزشی وهنري

در سالیان اخیر به افزایش نمرات آزمونهای درسی در مدارس به شکلی افراطی و متعصبانه توجه میشود. به همین دلیل، در بین ساعات آموزشی، زنگ استراحت بەندرت دىدە مىشود.

هوارد گاردنر با کارکردن دربارهٔ هوشهای چندگانه، به ما کمک کرد تا ویژگیهای منحصربهفرد بچهها را بهتر درک کنیم. صحبتهای او بر این موضوع تأکید می کنند که در مدرسه باید به دانش آموزان کمک کنیم از قدرت و علاقههای خود استفاده کنند. برخیی کودکان تمایل خاصی به هنرهای تجسمی، تئاتر، موسیقی و ورزش دارند. برگزاری این کلاس فرصتی طلایی به آنها میدهد تا شادی را در مدرسه

تغییر در نحوهٔ ارزشیابی

ایدهٔ ارزشیابی در مدرسه، در ذات خود بد نیست، زیرا کودکان بهطور مداوم در حال ارزیابی خودشان هستند.

اما در این میان واقعیت دیگری هم وجود دارد. برخی از دانش آموزان در خارج از مدرسه به فعالیت مورد علاقهٔ خود میپردازند؛ کارهایی مانند ورزش تنیس یا نواختن موسیقی. آنها در این زمانها جریان لذت و یادگیری را همزمان تجربه می کنند. در حالی که به هیچوجه به فکر ارزیابی نیستند. ولی، در عین حال، آن را بخش مهمی از مسیر خود می دانند. در مقابل، ارزشیابی شدن در مدرسه برای بیشــتر دانش آموزان دشــمن درجهٔ یک محسوب مىشود. به هر حال، ما مىتوانيم اين حالت را به تجربه مثبت ترى تبديل كنيم.

.....<mark>شادی۱۰</mark>.... شادمانی معلم و شاگرد با هم

امروزه مــدارس به دنبــال راههایی هســتند که دانشآمــوزان، معلمان و مديران، با اســتفاده از آنها، از حال و هوای جدی و سخت مدرسه فاصله بگیرند و کمی با یکدیگر شادی کنند. ورزش، گذراندن روزهایی خارج از مدرسـه یا دیـدن فیلم در مدرسـه، صرف وعدههای غذایی مختصر در کنار هم، رفتن به موزه و به نمایش گذاشتن استعدادها، به افراد کمک میکنند دیگری را بهتر بشناسند. این اقدامات کمک میکنند دیوارهای شخصی بین افراد، که غالباً در مدارس کشیده می شوند، فرو بریزند. در نتیجه، فراگیرندگان می توانند روابط صمیمانه تری را با معلمان خود برقرار کنند و به عبارت سادهتر، زمان مفیدتری را در کنار یکدیگر بگذرانند.

.....<mark>شادی۱۱</mark>.....

همکاری فراگیرندگان با هم و با معلم

هر دانش آموز به طور طبیعی برای کسب «لذت یادگیری» تــلاش می کند. هر دانش آموزی دوســت دارد یاد بگیرد، زیــرا یادگیری به انرژی فرد میافزاید تا تجربیات مثبت کسب کند و با این تجربیات در موقعیتهای دلپذیر، احساسات مثبت دریافت کند.

لذت یادگیری معمولا لذتی مشترک است.

همکاری با دیگر دانش آموزان و دوستان و علاقهٔ واقعی معلم به آنها، مقدماتی برای تجربهٔ لذت یادگیری هستند.

.....<mark>شادی۱۲</mark>

بازی کردن

در سالهای ابتدایی مدرسه، بازی کردن امکان تجربهٔ لذت یادگیری را فراهم میسازد.

کودکان بازی را ابزار یادگیری نمیدانند، اما بازی به

تنهایی فعالیتی مهم و معنادار محسوب می شود. ش اید بازی کردن از دیدگاه فردی بزرگسال بی اهمیت و نامفهوم جلوه کند، اما کودک محیط پیرامونش را با بازی کردن شکل میدهد. فکر و عمل کردن در روند بازی ظاهر میشوند و کودک محیط فیزیکی، شناختی و اجتماعی خود را با بازی کنترل می کند. بازی کردن روش مؤثر کودکان برای یافتن لذت و شادی است؛ بنابراین چرا چنین راهکاری را در امر آموزش بیشتر به کار نگیریم؟

.....شادی۱۳....شادی

توانمند بودن فراگیرنده در انجام وظیفه

لذت یادگیری در شرایطی شکوفا می شود که وظيفة محول شده و توان انجام دادن أن همسو باشند. ایجاد تعادل میان تواناییهای یادگیرنده و وظیفهٔ مدنظر، عاملی ضروری در بهرهمندی از لذت یادگیری است. یادگیرنده باید وظیفهای را در نظر بگیرد که برای او معنادار باشد، زیرا تعهد به کار، بدون در نظر گرفتن وظیفهٔ باارزش ممکن نیست. فراگیرنده باید احساس كند مى تواند وظيفة محول شده را مديريت

حس خوشایند توانایی در یادگیرنده شـجاعت ایجاد می کند و شجاعت، در رویارویی با چالشها، لذت را برایش تعریف خواهد کرد.

همچنین، برای یادگیری باید به دانشآموزان فرصت مشارکت داد تا در این باره تصمیم بگیرند. همچنین، باید اجازه دهیم آنها آزادانه انتخاب کنند؛ به گونهای که انتخابهایشان از یادگیری، نقاط قوت و موفقیتشان پشتیبانی کند و لذت یادگیری را در آنها قوت بخشد.

......<mark>شادی۱۴</mark>.....

فعالیت صبورانه و تداومدار

لذت یادگیری نمی تواند با عجله همراه باشد در بیشــتر مواقع، لذت یادگیری بـا کامل کردن وظیفه یا حل مسئله در ارتباط است. بنابراین، عجله کردن کمکی به افزایش دستاوردهای ما نمیکند. باید در نظر داشته باشیم که فعالیت کردن، به خودی خود، منبعی غنی و چشمگیر از شادی و لذت است.

- 1. Increase the joy of learning May 2015 (by Cathy Bolger)
- 2. Joy in school September 2008 (by Steven Wolk)
- 3.10 Insights to Enhanse the joy of learning Aug 2012 (by Scott Barry Kaufman ph.D.Beautiful minds)

معرفكتاب:

آموزش مهارتهای پژوهش

مؤلفان: احمد شریفان و امین شریفان

انتشارات: زرباف اصل

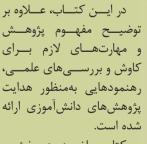
چاپ اول: ۱۳۷۸

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

تلفن: ۲۳۳۲۷۲۴۱

هدف از آموزش وپرورش ارتقای یادگیری است. به گونهای که بر پایهٔ چهار ستون یادگیری برای زیستن، دانستن، انجام دادن و با هم زیستن اســتوار باشــد. در تحقق این هــدف، یعنی ارتقای یادگیــری، هر یک از عناصر نظام آموزش و پرورش نقش ویژهای بر عهده دارند. از این میان، نقش برنامههای درسی که معلم در کلاس درس به اجرا می گذارد، از اهمیت خاصی برخوردار است. بنابراین، برنامهٔ درسی باید به گونهای سازمان دهی شود که دانش آموزان را برای زندگی در جامعهای که به سرعت در حال پیشرفت و تغییر چشمگیر است، آماده کند. دانش آموزان برای زندگی در چنین جامعهای به کسب مهارتهای زندگی مانند حل مسئله، تصمیم گیری، طراحی هدفهای واقعبینانه، تفکر انتقادی و خلاق و برقراری روابط انسانی نیاز دارند.

رویکرد یادگیری پژوهشمحور، فرصت یادگیری از طریق عمل را برای دانش آموزان، در زمینهٔ موضوعهای مورد علاقه شان، به گونهای فراهم می کند که به رشد مهارتهای زندگی و پیشرفت آنان منجر می شود.

کتاب حاضر در دو بخش و یازده فصل تنظیم شده است. در بخـش اول مهارتهای علمی «کاوش» و در بخش دوم مهارتهای علمی «بررسیی» آموزش داده شدهاند.

